

מבוא: פוליטיקה ותקשורת – מושא ומתן מתמשך

דן כספי

הספר *תקשורת ופוליטיקה בישראל* עוסק ביחסים הגולמיים שבין שני מוסדות מרכזיים בדמוקרטיה – המוסד הפוליטי ומוסד התקשורת. היחסים האלה פרנסו ומשמעותם לפרנס דיוונים אין-ספור, שכן הם עמוסים מטענים ומתוחים לרוב.

ההתיחסות לתקשורת כאלו מוסד אחד מני ורבים בחברה יש בה כדי להקל את הבנת היחסים המורכבים בין המוסד הפוליטי. אמן מוסד התקשורת מזוהה עם אמצעי התקשורת – עיתונים, תחנות שידור, ספרים או סרטים, ועם העשויים בתוכם – כתבים ועורכים. אך מבחט עמוק אפשר להבחין לפחות באربعة סוגים עיקריים של ארגונים וגופים (כספי 2006), ואלה הם:

1. ארגונים הנשענים על אמצעי תקשורת שונים: בגלל זהיוו הימיidi של מוסד התקשורת עם ארגונים אלה נוצרת אי-הבנה בין הסוגים השונים של אמצעי התקשורת. כך, לפי קנה מידיה טכנולוגי, אפשר להבחין בין אמצעי תקשורת מודפסים לבין אמצעי תקשורת משדרים. כיוון שככל עיתון או ערוץ שידור (רדיו או טלוויזיה) הם למעשה ארגון תקשורת. וכך, כל יומון, ארגוני התקשורת הוא ממשFACTORY של אמצעי התקשורת. וכך, כל יומון, מקומון, כתביעת או חנתן שידור הם ארגון תקשורת בפני עצמו.

2. ארגוני חברדים: ארגונים המאגדים את העוסקים בתקשורת על בסיס התמחות או עניין מסוימים, כמו אגודות העיתונאים, פורום היוצרים, מועצת העיתונאות או איגוד הבמאים והמפיקים.

3. ארגוני עוז: ארגונים המתמחים בהספקת חומריים ושירותים לארגונים הראשונים – סוכנויות מידע וצלום, משרד פרסום ויחסי ציבור, חברות הפקה, אורפני הקלטה, משרד ייעוץ משפטי וכלכלי, הוועדה הישראלית למדרוג (רייטינג), מכוני סקרים ועוד.

4. גופי פיקוח: ארגונים המכוננים מוסדות אחרים בחברה ואשר נועד לפקח או לעקוב אחר ארגוני התקשורת השונים, למשל: רשות השידור, הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו אורי, המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין, הצנזורה הצבאית, לשכת העיתונות הממלכתית או המועצה לביקורת סרטים.

לבדיל ממוסדות אחרים, ולא רק בישראל, מוסד התקשורת נתון בمعنى "מהפכה" מתחמדת (van Dijk 1999), לא מעט בזכות החדשנות הטכנולוגיים. אלה מעשירים את המוסד באמצעות תקשורת חדשים לבקרים, וכן מתרסים

אותו (Pavlik 1996). במצב מתמשך של צמיחה, כל מאמץ להגדיר את תפקידי של ארגון תקשורת יחיד או של מוסד התקשורות בכללו, כמו לציין את זכויותיו ואת חובותיו או לתחום את גבולות פעילותו, הוא בבחינת מלאכה סיידיפית: כאשר מצלחים להגדיר את מעמדו של מוסד התקשורות, מתווסףים אמצעים חדשים המאתגרים הסדרים קיימים טכנולוגיים הן משפרים ביצועים של אמצעי תקשורת קיימים, והן מחייבים ניסוח של הסדרים החדשים.

הנה כי כן, השידורים החיים של הטלוויזיה או של העיתונות המקוונת באינטרנט שיפרו את יכולת הדיווח וחיבבו עיון חדש בהסדרים קיימים: שלא כבעיתנות הכתובה, לכתב בעיתון המukan אין "דרילין" אחד בלבד ביום. השידור חי גם אינו אפשר עריכה. בשל המצב הדינמי קשה להשיג הסדרים מחייבים המבקרים את תחומי פעילותו, את זכויותיו ואת חובותיו של מוסד התקשורות כלפי המוסדות האחרים.

לאחר שידורי הרדיו והטלוויזיה בזיכיון /או ברישון, ביום באמצעות "הפס הרחוב" באינטרנט, כל מי שברשותו האמצעים הבסיסיים יכול לשדר צליילים ותמונה. המיציאות הטכנולוגיות החדש מוצמת לכארה את יכולת הפיקוח על השידורים, אך רק בזמן מה, שכן המצב החדש מזמן ומזמן על ההסדרים ההולמים את המיציאות הטכנולוגיות החדשה. על כן, שלא כמוסדות אחרים, מוסד התקשורות נתן בתפקיד של מיסוד בלתי פוסק (כספי 2006). אמנם שינויים תפקודים פוקדים גם מוסדות אחרים, אלא שאין בהם לעקע את ההגדרות הבסיסיות של תפקידיהם בחברה.

היחסים בין מוסד התקשורות לבין המוסד הפוליטי מורכבים גם מושם שהמוסד הפוליטי על רכיביו השונים, בייחוד בשלטון הדמוקרטי, תלוי בשירותי התיווך שספקים אמצעי התקשורות. אמצעי התקשורות מתוכם בין חלקי השונים של החברה בת זמנו, ובכלל זה בין הבוחרים לבין הנבחרים. אמצעי התקשורות מבטיחים לכל פוליטיקאי נגышות לכלל הציבור, ובאמצעותם הוא יכול לגייס תמיכה פוליטית ול Shepard אותה. לא יפלה אפוא שככל חבר ננט וכל שר כמהים להיחשף באמצעות התקשורות ורואים בהם חמצן לקידום בזירה הפוליטית.

מן הבחינה הזאת, המוסד הפוליטי ממלא כפל תפקידים ביחס למוסד התקשורות: הוא גם קוח של אמצעי התקשורות, כנשוא סיקוריהם, וגם מפקח עליהם ועל סיקוריהם. התפקיד הכלול מעורר לעיתים קרובות תהיה באשר לשיקולי הפיקוח הפוליטי על ארגוני התקשורות. מצד אחד, לצורכי התיווך הפוליטי עליל המוסד הפוליטי להטות את פיקוחו על מוסד התקשורות וכן להכשיר את הקרכע למעורבות פוליטית בשיקולי הסיקור התקשורתי ולפוליטיזציה של הסיקור. מצד אחר, אמצעי התקשורות והעיתונות יכולים לראות ב"זחות ההפולח" של הלוח הפוליטי מגן מפני לחצים מצד, כמסוקר: הרוי המסור הוא בעל עניין, ועל כן אינו יכול להעריך הערכה אובייקטיבית את הסיקור עליו.

על אף חחירותו למעמד מיוחד, אין מוסד התקשרות יכול להישאר עצמאי לחלוּtin, ולו מושם שהוא חלק מן המרכיב החברתי ולכון רוקם יחסי גומלין עם סביבתו. לפיכך גם מוסד התקשרות, או חלקיים ממנו, עשויים לטפח זהות "מפוצלת", היברידית. ברור אפוא מדוע להתייחס לאמצעי התקשרות, ודוקא בישראל, כאשר Caspi and Limor 1999) in/outsiders.

אמצעי התקשרות חותרים למעמד עצמאי ובلتוי במוסדות אחרים. "חופש העיתונות" ו"חופש זרימת המידע" היו נותרו שניים ממרכזי היסוד של כל דמוקרטיה. ההתנגדות בין שני המרכזיים הבסיסיים – אמצעאות של אמצעי התקשרות והפיקוח עליהם – מפרנסת את המשא ומתן המתmeshך בין מוסד התקשרות לבין סביבתו, ובכללה המוסד הפוליטי.

במשך השנים נסחו שתי תפיסות חלופיות ומתחורות על טיבם של יחסיו הגומליין בין מוסד התקשרות לבין סביבתו. אחת מהן היא התפיסה האומניפוטנטית, המקסימיליסטית, בדבר השפעות אדריות ומאגריות של מוסד התקשרות. תפיסה זו נשענת על תחששות ועל מחקרים מוקדמים (Boyd 1997 Barrett 1997), ולפיה שוררים יחסים בלתי מאוזנים בין מוסד התקשרות לבין הסובב אותו. מוסד התקשרות מסוגל להשפיע על המוסד הפוליטי עד כדי הכתבה של סדר היום ושל עיצוב נהלים והחלטות. לא זו אף זו: לפי התפיסה המקסימיליסטית, הפוליטיקאים כמו נתונים להחלטים בלתי נסבלים מצד עיתונאים, ולעתים הם נאלצים לנחות שלא על פי שיקול דעתם, כדי לרצות את העיתונאים ואת העורכים. אמצעי התקשרות כמו מתרפים לכלי מוסד – משפחה, משפט, צבא או פוליטיקה – ומשפיעים על המתרחש בו עד להכנעה הדפוסים הקיימים. הצפיה במרקם הקטן יש בה כדי לשנות את יחסיו הגומליין בין הורים לבין ילדים במשפחה, להחצין תהליכי עדינים בפוליטיקה או לחשוף שופטים ומצביאים דגולים להחציז היצור.

נראה שההתפיסה האומניפוטנטית, שהיא לא מעט פולקלוריסטית, משרתה היטב את שני הצדדים. באשר למוסד התקשרות הרי שתפיסה זו מחמיאה לו בכך שהיא מייחסת לו עצמה אדריה, מוסיפה לדימויים העצמי של העיתונאים ומשפרת את מעמדם החברתי. כאמור, תפיסה זו משרתה היטב גם את המוסד הפוליטי: ייחוס העוצמה הכבירה מצדיק את התביעה החוזרת ונשנית להידוק הפיקוח על מוסד התקשרות ועל כל אמצעי תקשורת בנפרד.

על פי התפיסה החלופית, היחסים בין מוסד התקשרות לבין המוסד הפוליטי, הן ברמת המאקרו והן ברמת המיקרו, מאזנים יותר ונשענים על חלופין ביניהם (Wolfsfeld 1997): תפוקת העיתון – המידע המתפרסם – היא תשומה לפוליטיקאים, ואילו תפוקותיהם של שרי ממשלה, מחוקקים ופועלים פוליטיים אחרים – הצהרות, החלטות ומעשים – הן תשובות בעבר הכתבים ואמצעי תקשורת (ראו Blumler and Gurevitch 1981, 477).

מוסדות חברה, וביחד המוסד הפוליטי ופוליטיקאים, אינם חסרי מגן

וחסרי ישות לנוכח כוחה של התקשורתה. בעלי עניין מתחברים ביניהם כדי להגשים יעד אחד – שליטה פוליטית על אמצעי התקשורת (וילפספלד 1997). הבקרה חיונית ככל שמוסד התקשורת צובר השפעה ומתבסס כМОדק עצמה, המאים להיות נטול פיקוח או כמעט נטול פיקוח. פיקוח זה מעוגן בעיקרון הבסיסי של "בלמים ואיזונים" בדמוקרטיה (Bollinger 1995).

על כן התפיסה המאזנת מעודדת לאטר, למשל, את הדריכים שבහן המוסד הפוליטי מטפח דפווי היזכור עם אמצעי התקשורת ופיקוח עליהם (Watts 2001; Caspi and Limor 2001). לאחר שלכל מוסד "זהות כפוליה", והוא מטפח יחס דו-ערכי כלפי המוסד الآخر, יש לשני המוסדות מכנה משותף, והקרקע מוכשרת למשא ומתן מתmeshן ביניהם. לפיקח התקופה החלופית, המאזנת, מעוררת שאלות בכיוונים אחרים: במקום להタルט בשאלה כיצד משפייעים אמצעי התקשורת על הפוליטיקאים, היא ממליצה לשאל: מי משפייע על מי או מי מנצל את מי? כיצד פוליטיקאים או שליחים מטעם מסתייעים באמצעי התקשורת כדי להשיג תמכה פוליטית ולשמר אותה (Schorr 1997)? כיצד פוליטיקאים מעצבים בהחלתויהם את מפת השידור ואת מעמדם של אמצעי התקשורת ושל עיתונאים? במידה רבה אין הפוליטיקאים לקוחות תמיימים של המתווכים – הכתבים או אמצעי התקשורת. במקום אחר הבהירתי, שמדובר של גורמים מסווגלים לעצב את עצמת התיווך של אמצעי התקשורת (כספי 1996, 12-14). לא זו בלבד שהלקוחות מסווגלים לבחור את המתווכים, אלא שכוכחים לעצב את מעמדם במרקבה, ובכלל זה, למשל, להעניש את הכתב או את אמצעי התקשורת שסרחו. שר או יוועציו יכולים לבחור את הכתב אשר במאצעו ימסרו מידע לציבור הרחב, או את ערוץ הטלוויזיה המועדף שבו יתראיינו. לחלופין, הם יכולים לשולב מידע מן המתווך שר חנו, צעד אשר עלול להחליש את העיתונאי או את אמצעי התקשורת. באמצעות קביעת מדיניות התקשורת, פוליטיקאים מעצבים את מפת התקשורת וכן את מעמדו של כל אמצעי התקשורת בחברה (McQuail and Siune 2001).

מדיניות השידור הייתה ונותרה כר נרחב לדוגמאות של השפעה פוליטית על המתווכים. בשל ההערכה שהשפעתם של אמצעי השידור, וביחוד של הטלוויזיה, רובה מאד, החליט המוסד הפוליטי להבטיח מגנוגנים לפיקוח ולהשפעה, אם לא לשטייה, על המתווכים עתירי העוצמה. כך במשך שנים העדיף המוסד הפוליטי בישראל להנציח את מונופול השידור הציורי בטלוויזיה חד-عروצית. ככל שגאו צורכי התקשורת של הפוליטיקאים, התזקה ההערכה שהערוץ המונופוליstiיך רב העוצמה אינו מסוגל להמשיך ולספק שירות תיווך ייעלים. היזמות להוספת ערוצי שידור התרבות ככל שగבוו החששות בקרב המוסד הפוליטי מפני עצמתו המצתברת של הערוץ היחיד ואישביעות מתפקדו. בدرج הpolloיטי התזקה ההערכה שיש לשים קץ למונופול השידור שלו בשני שלבים (Caspi, forthcoming).

תחילה, במחצית שנות השמונים, שונה "חוק הבזק", ובוכתו התאפשרו שידורי טלוויזיה בכבלים. שידורים אלה לא פגעו פגיעה של ממש בערוץ הטלוויזיה הציבורית – הערוץ שמר על המונופול בהספקת מידע ויזואלי בעברית – אבל הם היו בבחינת חלופה בעבור הצלפים שלא היו ממעוניינים בשידורי האקטואליה של הערוץ המונופוליסטי. בו בזמן החלו שידורי הניטאון בערוץ 2, ואף שהיו צנوعים בהיקפם ובאיכותם, גם הם היו בבחינת חלופה למניין שמאלו בערוץ המונופוליסטי (טוקטלי 2000). במשמעותם את הצלפים הללו החלישו ערוצי הcabלים את יכולת התיאור של הטלוויזיה החדר-ערוצית. ערוצי החדשות הזרים בכבלים, ובעיקר סי-אן-אן, אמנים יצרו סדרים ראשונים, אך לא סיכנו את המונופול, ولو מושם שטבעם לא סיפקו הללו סיקור מקיף על ישראל.

ماוחר יותר, בשנת 1993 החל ערוץ 2 בשידורים כלליים, שהיו בגדר חלופה לשידורי האקטואליה בטלוויזיה הישראלית, וביחaud למהדורות החדרות "מבט". אז נפרץ המונופול גם בתחום האקטואליה. באמצעות שנות התשעים אימצה שרת התקשורות דאז, לימור לבנת, מדיניות הידועה בשם "שמות פתוחים" (לבנת 1997). מדיניות זו נועדה לעודד ריבוי ערוצי שידור קטנים, הצלפיים להיות חלשים במשأ ומתן עם הדרג הפוליטי.لاقורה הצדקה הממשלה את המדיניות בשם הפלורליזם בתקשורת, החינוי לדמוקרטיה, אך למעשה כרsuma המהלך במעטם של ערוצי הטלוויזיה המספקים מידע והעוסקים בתיאור בתחום הפוליטי, ولو מושם שהללו איבדו צופים לטובת הערוצים החדשניים והרבים אשר הציעו תכנים חלופיים.

גם כניסה של מצלמות הטלוויזיה לכל פרלמנט, וכן גם לכנסת, הותנה בסדרת הסדרים עם הדרג הפוליטי. בכל דמוקרטיה מערבית עוררה נוכחות המצלמות בבית המשפטים חששות כבדים באשר להשפעתן על הפעילות הפרלמנטרית, למשל יצירה דרמטיזציה וולגריזציה של הדיונים, התאמת סדר היום לצורכי סיקור התקשורות או תזמון אירועים לשעות הערב מושם שלאה שעות צפיפות השיא בטלוויזיה (Franklin 1992). ואכן, גם "הסיקור העיתונאי Rozell של הקונגרס במשך שנים השתנה מספקנות בריאה לציניות גמורה" (2003, 28). השינויים הללו מחמיאים לאמצעי התקשורות, ובפרט למדיום הטלוויזיוני, אבל הם מצניעים את הצד השני של המטבח: הצד של עיצובה דפוסי פיקוח ושל ניצול אמצעי התקשורות. עם הזמן פוליטיקאים לומדים לנצל את המדיניות למניפולציות במידע. הם מגייסים תמייה ציבורית אגב ניצול של המצלמות ושל הכתבים להפצת מסרים נוחים להם.

יותר ממה שהצלמות משפיעות על סדר היום הפוליטי, לעיתים כתבים המסקרים את בית המשפטים נכנעים לתוכיכם של פוליטיקאים: יעציהם של ראש הממשלה או של שר בכיר אמנים מתחומים מסוימים עיתונאים לשעת צפיפות השיא ולפי לוח המסדרים, אך גם אם ערכן החדשות של אלה נמוך, ערוצי

מהדרורות החדשנות מתקשים להתעלם מהן ומעבירים אותן בשידור ישיר. בסופו של דבר, עורכיים וכתבים מעדיפים תזמון אירועים לשעת השידור של מהדורות החדשנות מאשר שחדבר מצלב עליהם וחושך עלויות ושיבושים בלוח המשדרים. מטעמים דומים של התהשבות באמצעי התקשורות, נשייאי ארץות הברית נוהגים לקיים מסיבות עיתונאים דוקא בשעות אחר הצהרים, ב-time non-prime. בשעות אלו הפסדי הרשות עקב ביטול פרסומותם הם מזעריים, ונותר זמן לעריכה ולליקוט פרשנות ותגובה למחרורה המרכזית בשעות הערב המוקדמות.

לפיכך, ההתחשבות בהעדפותיהם של אמצעי התקשורות אינה בהכרח מעידה על השפעתם, אלא בעיקר היא עשויה לגלם רצון להשתמש בהם שימוש מתוחכם לקידום יעדים פוליטיים. סיקור התקשורות עשוי להשפיע על הpolloיטיקאים בה במידה שהpolloיטיקאים עשויים להשפיע על אופן הסיקור. יש אשר יועצים ממליחים את המדיניות ואת העיתונאים הצמאים למידע לשתיילת הדיווחים הנוחים להם והמקדמים את ענייניהם הפוליטיים. תופעת "ספיין" בתקשורת מבליטה את אפשרות השימוש המניפולטיבי באמצעות התקשורות. במקרים רבים הכתבpolloיטי אינו יכול להרשות לעצמו להתעלם ממיידע שקיבל, גם כאשר גלו וידעו לו שהוא מעורב בתמרון פוליטי. למשל, אין הוא יכול להתעלם מסקר פנימי במפלגה שקיבל מיעוץ תקשורת של מועמד לראשות המפלגה, פן יקדימו אותו עמיתו ויפרסמו ממצאים אלו.

בכל אחד מן המאמרים המכונסים בספר זה אפשר לאתר דפוס של משא ומתן בין מוסד התקשורות לבין יתר המוסדות, ובעיקר בין התקשורות לבין המוסד הpolloיטי.

אמצעי התקשורות עוסקים בティיעוד המציאות, ולפיכך הם נקלעים למצבים של סכסוגים, נגוד אינטרסים ומתחים בין חלקיים שונים בחברה. אגב כך, עולה ומתנסחת מדי פעם התביעה לדיווח אובייקטיבי, המבוססת בחילקה על הנחה שאמצעי התקשורות בכלל והעיתונאים בפרט יכולים להיות מעין משקיפים חייזנים שאין להם דעה וצד בחלוקת המתנהלות בחברה. התביעה לאובייקטיביות מתחילה לעיתים בתביעה להגינות. לאחר שאין כמעט עיתונאי מהוסר ערכיהם ועמדות מוקדמים, ברוי שלפחות יש לצפות שייצליח לנטרל ככל האפשר הטיאות כדי להבטיח סיקור מאוזן של בני פלוגתא. עצם העלתה התביעות המתחרות משמשת טקטיית מיקוח ופיקוח מאקרו ומיקרו פורמלי. רפאל כהן-אלמגור מבסס את תביעתו לאובייקטיביות על הלכות של דיק, על אייזון והגינות, על אמרת אמת ועל ניטרליות מוסרית. ואולם, תביעה זו מותנית גם היא, ועל העיתונאים להעדייף על פניה את טובת הדמוקרטיה. הקהילה העיתונאית מצופה לאמץ קוד אתי ובו מכולל שיקולים מדורגים אגב התהשבות במערכת הערכים בחברה. הקוד האתי משקף בעליל את זיקתם של ארגוני

התקשורת ישל העיתונאים לחברה, המפקחת עליהם באמצעות עיקרי הקוד אשר אמורים להיות מקובלים על שני הצדדים. רגולציה הייתה ונשארה ביטוי עיקרי לפיקוח מקרו פורמלי על מוסד התקשות, ואין זה מקרה שהוא משמש מוקור בלתי נדליה למתחים בין לבין המוסדות האחרים בחברה. הללו נובעים במידה רבה מזוהותם המפוצלת של אמצעי התקשות: כמו שטוענים לחופש בדמוקרטיה, אמצעי התקשות דוחים כל ניסיון להצד את פעילותם, ובכלל זה כל מעשה של רגולציה. המסורת הארכית בחברה הישראלית הניפה יסודות איתנים לרגולציה מכלול מערכות חיים, והתקשות בכלן. גם עם חילופי השלטון ועם שינויים ערכיים בעבר ליברליזם ניאודישמרני, לא פחתה התקשות לרגולציה, בעיקר לרגולציה של מפת התקשות. גם במצבות של שפע ערוצים ובאקלים של כוחות השוק, השלטון שומר לעצמו תחומי התערבות עיקריים ובבעלי חשיבות. לכauraה השלטון מותר על חלק מסמכיוויתו ומעבר חלק ממלאכת הוויסות לכוחות השוק, אשר יפקחו על התאגידים רבי העוצמה החולשים על מוסד התקשות. ואולם, בזכות ההסדרים החדשניים, השלטון אינו מאבד ממעמדו אלא רק משנה את סגנון הפיקוח על התקשות, המתבצע הפעם באמצעות שליחים. אגב כך, מתחדק הקשר בין הון לבין שלטון, ואמצעי התקשות מטיבים לנצל קשר זה לטובתם, כפי שמואר במאמרה של תהילה שורץ-אלטשולר. בניסיונות הדחיה או הסירוס של רגולציה, פורסים ארגוני התקשות רשות של פיתויים סמיומיים לפני ראשי המנגנוןים העוסקים במישרין ביישום הוויסות עליהם. אחדים מהם הוציאו את הקווים, ולאחר תקופה בשירות ציבורו הם נקלטים בתאגידי התקשות שאוותם ויסתו בעבר ושבשם הם מנהלים משא ומתן מול מי שירש אותם בתפקיד. ייאמר מיד שההופעה אינה מצומצת ורק לתחים התקשות, וכנראה שהיא מושרת יותר בתרבות המינהל הציבורי בישראל.

מאמרו של מוטי ניגר ממחיש כיצד שינוי בalthי פוסקים במוסד התקשות מקרים על תפקודם של אמצעי התקשות ועל היחסים שבינם לבין סביבתם. בעטיה של תחרות הולכת ומחripe בין אמצעי התקשות המתרכבים, הללו נאלצים לשנות את תפקודם, ושוב אינם מסתפקים בחיעוד המיצאות ובסיכום. בדיקה לאורך שנים מגלה שאמצעי התקשות מציגים כתורתו "עתידנית", המתיחסות לאיורים ולתהליכי צפויים בעתיד. ואולם, דוקא המגמה ה"עתידנית" מאפשרת דפוס פיקוח מקרו בלתי פורמלי: יוצזי התקשותopolיטיקאים רבים, אשר מודעים לצימאון למידע עתידי, מנצלים זאת כדי לשתול מידע לצורך תמרון פוליטי, או לצורך מה שידוע כ"ספרין". מעבר למערכות בניהול תמרונים פוליטיים, גישתם של אמצעי התקשות מתפקידים המשדרי מציאות לתפקיד בלתי צפוי של חייזרי איורים עלולה לפגוע במעמדם, ובמיוחד לכרטס באמינותם בעניין הציבור. מבחינה זאת, מחקרו של ניגר חושף תהליכי עדינים אשר מזיזים את אמצעי התקשות

ממעמד ניטרלי של מתוך למעמד אפשרי של משתחף פועלה עם הממסד מול הציבור.

תחושת הניצול הפוליטי של אמצעי התקשרות גוברת בייחוד ערב הבחירות, עת גם מחריף הצורך הפוליטי בגין התקשרות לתמיכת הציבור. לנוכח לא במקורה טرح המוסד הפוליטי להסדיר את השימוש באמצעות התקשרות, בעיקר באמצעות השידור. הסדרים אלה ניזונים מן התחושת שכוחם של אמצעי הציבור להכריע גורלות פוליטיים, להשפיע על הבוחרים ולעצב את נתיותיהם הפוליטיות ואת תמיכתם במפלגות ובMOVADIM שונים. תחושת זאת מקבלת אישוש במקשו של תמייר ספר. מבין שלושה רכיבים עיקריים המגדירים את האיכות הפרלמנטרית של חבר הכנסת – פעילות, מעמד פוליטי ומילומנות תקשורתית – דווקא הרכיב האחרון מטיבו מכולם להבטיח הצלחה. מצאים אלה עשויים כדייעד לקדם את תעשיית הבחירה בכלל ולאשש את אחד מכללי האצבע של השיווק הפוליטי: עשית ולא פרסמת – לא עשית! אם כך, היה גם מי שיגלה בהם עדות להשפעתו המכרעת של מוסד התקשרות על המשטר הפרלמנטרי וכן על איכות הנבחרים!

מה עדיף על פני מה: התהילך הפוליטי או התהילך התקשרותי? שאלת זו עומדת במקדם המחלוקת בין אלה הממעטים בהשפעתה של התקשרות על התהילך הפוליטי לבין אלה המתארים את השפעתם של אמצעי התקשרות על המוסד הפוליטי. מחלוקת ישנה בספרות המקצועית "עלתה" ארצה בזאתה ה"חוקרים החדשניים", אשר ברובם הגיעו מחששית התקשרות, ובקריירה האקדמית השנייה שלהם, הם מבקשים אישור אמפירי למשתיהם בעבר ולאמונתם כיום. דן כספי וברוך לשם, משתייכים לשני המהנות, והם עוקבים במאמרם אחר התמורות הערכיות, הפוליטיות והאינטרקוטואליות אשר הובילו לכאהora למפק סמנטי הרה ממשמעות, לא מעט בזכות תעשיית בחירות משגשגת ואידירת אינטראסים: מה שהיא ידוע כתעומלת בחירות הפך בשנים האחרונות לפרסום פוליטי. מעורבותם הגוברת של אנשי המקצוע במערכת הבחירה מקרינה על הסגנון הפוליטי החדש, מעין "בחירה ללא הפסקה", אשר מצוין בראשי התיבות טיפק"ס: טיפוליטיקה, ייעוץ, פרטונליזציה, קרנבליזציה וסקרים/ספרינים.

יש שסקרים במערכות של אמצעי התקשרות בעניין כלל הציבור מתרחבים לפערים בענייני מיעוטים ופלחים שונים בחברה, אשר אינם חוסכים בביטחון על נגישות תקשורתית לקויה. הדבר מתבטא בייצוג חסר כפול:ראשית, בני מיעוטים אינם זוכים לביטוי הולם באמצעות התקשרות אשר נמנעים מלהעטיקם ומלשלבם בעמדות בכירות. שנית, גם כאשר אמצעי התקשרות מסקרים את המיעוטים, הם נהגים עיות וסילוף אגב הדבקת סטריאוטיפים או הנחתת התווויות הקיימות בחברה. למעשה, אמצעי התקשרות כמו משקפים במדוקן את המציגות, מנצחים את האפליה כלפי מיעוטים ו אף תורמים להנחתה.

הביקורת כלפי אמצעי התקשרות שבה ועולה דוחoka בזכות האקלים הרכבי תרבותי אשר שולל את hegemonia של ריבון מסוים. לא במקרה סוגיה זו מעסיקה בשנים האחרונות את החוקרים הישראלים. לאחר שנים ארוכות של מדיניות כפיאתית של "כור היתוך", שבה ה"וותיקים" ביקשו לכפות את ערכיהם הדומיננטיים על המהגרים החדשניים, וכשה הרכבת-תרבות חסידים רבים בקהלות יחסית, בעיקר בחילקים מן האקדמיה אשר נחשפו להלכי רוח ולאופנות משתנות במחקר במדינות המערב. במידה רבה, התפיסה הרכבת-תרבות שימה מעין ויאקזיה למסורת של כור היתוך. נתזים ממנה הדבוקו גם מעצבים של מדיניות תקשורתית. עיקרי התפיסה תאמו להפליא את המגמה של סגמנטציה חברתית ותקשורתית, של ריבוי ערוצים ושל צמיחה ערוצית נישאה המתחמchs בקהלים קטנים.

גם מייעוטים שונים הסתיעו ועודם מסתייעים באקלים הרכבת-תרבות האופנתי במטרה לשפר עמדות מיקוח באשר לייצוגם באמצעות התקשות המרכזים. כך, לקרהת המכרז לזכיון עירוץ 2 בשנת 2005 يوم מנכ"ל הרשות השניה בדקה של ייצוג המייעוטים בערוץ המסחרי. המלצה הוטלה על שני חוקרים, ענת פירסט ואלי אברהם, וממצאי מחקרם ה"מגוייס" (administered research) מילאו את הציפיות ואישרו בדיעד הערכות וטייעונים על ייצוג חסר ולקוי של מייעוטים שונים בערוץ הטלויזיה: מייעוטים שונים – ערבים, עולים חדשים וחדרים – זכו להציגה בעיתית כמעט בכל הסוגות. כל אחד מן המייעוטים לווה בהצגה סטריאוטיפית ונעדר כמעט לחלוטין מתחכניות דrama, מתחכניות אירוח או משענוניים.

כל שאמצעי התקשרות המרכזים דוחים תביעות לייצוג העולם, קהלים ופלחים שונים בחברה עלולים לטפח ספקנות וניכור כלפים. בדיון של נגישות טכנולוגית יש חלופות לאמצעי התקשרות המרכזים המאכזבים. שכן, הללו שbowers במכשירי הרדיո-טלוויזיה ומעוניינים להציג למרוב הציבור. ואמנם יורם פרי וידיב צפתி מציגים במאמר נחונים המלמדים על קשר אפשרי בין ספקנות כלפי אמצעי התקשרות מרכזיים, אשר רווחת בקרב פלאחים ומייעוטים, לבין נטיה גוברת להסתיע במקורות מגוזרים. מקורות אלה אינם מחליפים אלא משלימים את המידע המתkeletal באמצעות מרכזים.

אפשר שהנשים היו ונשארו אחד המייעוטים הפעילים והמצליחים להביע את תביעותיהם ולהציגו שינוי מרחיקיlect לכת בנסיבות תקשורתית. מחקרים אחדים עמדו על תהליכי הפמיניזציה במוסד התקשרות בישראל ואמדו את היקפו. דפנה למש מסכמת באופן אינטגרטיבי 25 שנות מחקר בתחום זה וטוענת כי למותרות שינויים בתקשורת הישראלית, עדין תמונה העולם המוצגת בה מותירה את הנשים בשולי העשייה החברתית, הכלכלית, התרבותית והפוליטית. היא מדגימה טיעון זה בסיקור תופעת האלימות כלפי נשים שהיא, טוענתה, הרבה פייפות: מצד אחד התקשרות מעלה את הנושא הכאב על סדר היום הציבורי,

ומצד אחר אופי הסיקור ממשיך לקבע אותו כמחזיק את נחיתותן של נשים ואת תלוותן במוסדות בעלי הכוח הגברים. בדרך זו תורמת התקשורת למציאות החברתית של איד-שווין מגדרי מתמשך בחברה הישראלית.

המאמר החתום את הספר הוא פרי עטו של יובל קרניאל, המשלב כמה נושאים והיבטים הפורמים בספר. המחבר מזכיר שהמשא ומתן איןו מתנהל רק בין שני המוסדות – מוסד התקשורת והמוסד הפליטי – ואינו מנוטק מיתר המוסדות. במאמר מובאים שלושה מקרים המתיחסים להצרת חופש הביטוי של המיעוט הפליטני במהלך האינטיפאדה השנייה שפרצה בסוף חודש ספטמבר 2000, ושבהם למוסד המשפטיה היה חלק חשוב שהכריע את תוצאות המשא ומתן בין שני המוסדות. המשותף לששת המקרים המתוארים במאמר הוא שגוף פיקוח, המגשר בין מוסד התקשורת לבין סביבתו, היה מעורב בניסיון להציג את הנגישות התקשורתית, כמוין שליח לדבר עברה. בכל אחד מן המקרים התקיימים מעין משא ומתן רבי משתתפים בין גופים שונים במוסד התקשורת לבין שני המוסדות הראשיים – המוסד הפליטי והמוסד הצבאי. כמו כן המאמר מראה שהמשא ומתן בין מוסד התקשורת לבין שאר המוסדות אינו מתנהל דוקא בהשראתם של ממצאים מחקרים.

ככל ספר, גם בספר זה יש "מאחוריו הקלעים". לפני עשר שנים התפרסם במכון זן ליר בירושלים הספר תקשורת ודמוקרטיה בישראל, בעריכתי. בעבר שמנוה הדפסות החליטו קברניטי המכון לרענן את הקובץ. הסכמתי, אך הצעתי להוסיף כותר תאום לכותר המצליח: **תקשורת ופליטיקה** בצד **תקשורת ודמוקרטיה**.

תחליך האיסוף והברירה של המאמרים לא הייתה חף מצער ומי"בוד" חברי: תחילתה נשלה כל אחד מ-18 המאמרים שהתקבלו להערכה מקצועית. בהמשך הוזמן כל חברי המאמרים לסדרת חוגרים, ובמה נתקשו להעתמת עם העורות המעריצים ועם עמיתיהם. בעקבות הסדנה נבחרו המאמרים הכלולים בספר, והם נשלחו פעמיינס לתערוכה. כאן המקום להודות לכל המשתתפים בתהליך הדו-שלבי של ההערכה ולהתנצל לפני מי שנפגע מתחילה הברה הקפדי. במיוחד ברצוני להודות למערך העולם, אשר קראabisודיות את כל הספר לפני הורdotו לדפוס, והוא בעבורו כמוין עורך צללים ושותף.

כאז גם הפעם אני חכ שלמי תודה לשולמית לרון, מנהלת הפעילות לציבור, אשר סיימה בידיי במסירות ובעקיבות בארגון הסדנאות ובבחירת המשתתפים, ולשרה סורני, מנהלת מחלקת הפרטומים, אשר עבדהה המקצועית והקפdetית תרומה רבota לאיכות הספר. מי ייתן שיגשים עמלן גם הפעם את הציפיות.

ערב ראש השנה תשס"ו